

Рекомендовано до друку:
Вченою радою Інституту держави і права
ім. В.М. Корецького НАН України
(протокол № 2 від 2 лютого 2009 р.)
Вченою радою Київського університету права
(протокол № 5 від 23 січня 2009 р.)

Рецензенти:

Малишева Н.Р. - академік АПрН України, доктор юридичних наук, професор
Погрібний О.О. - академік АПрН України, доктор юридичних наук, професор

П 68

Правові засади інноваційного розвитку в сільському господарстві України: Правові засади інноваційного розвитку в сільському господарстві / Кол. авторів; За ред. В.І. Семчика. - К.: Видавництво "Юридична думка", 2010. - 456 с.

У монографії висвітлюються теоретико-правові аспекти формування та розвитку аграрних інноваційних відносин в Україні, правові проблеми використання зовнішніх і внутрішніх інновацій у сільськогосподарському виробництві і використанні земель сільськогосподарського призначення, формулюються рекомендації щодо спрямування інновацій у здійсненні заходів щодо запобігання деградації сільськогосподарських угідь, відновлення та підвищення родючості ґрунтів, правових питань спрямування інновацій у соціальний розвиток села, розкриваються зміст законодавчого забезпечення порядку та умов використання інновацій у сільському господарстві та соціальній сфері села, основні принципи агроінноваційного законодавства, сформульовані правові положення використання селекційних, інших наукових досягнень у фермерських господарствах, інших сільськогосподарських підприємствах і кооперативах, обґрунтовані пропозиції щодо захисту інтелектуальної власності, авторських і майнових прав селекціонерів, інших учасників наукових агроінноваційних розробок, наукових установ, в яких здійснені наукові розробки і випробування їх у сільськогосподарському виробництві.

Для викладачів та студентів юридичних вузів, науковців, правознавців та спеціалістів аграрної сфери, всіх, хто цікавиться правовими питаннями агроінноваційної діяльності.

УДК349.422
ББК Х626.5

© Семчик В.І. -1.1, 1.2, Книш В.В. - 1.3,
Семчик О.О. - 1.4, Кулинич П.Ф. - Р. 2,
Панькова Л.О. -3.1, Гафурова О.В. - 3.2,
Єрмоленко В.М. - 3.3, Проценко Т.П. -3.4,
Бусуйок Д.В. -4.1, Черноус О.В. - 4.2,
Федоровська О.Б. - 4.3, Бошицький Ю.Л. - 5.1,
5.2, Орлюк О.П. - 5.3, 2010

ISBN 978-966-8602-80-1

© Видавництво "Юридична думка", 2010

ЗМІСТ

Вступ	5
Розділ 1. Розвиток аграрної інноваційної діяльності і становлення аграрного інноваційного права в Україні	9
1.1. Стан та перспективи розвитку інноваційної діяльності в аграрній сфері та аграрного інноваційного законодавства України	9
1.2. Предмет і система аграрного інноваційного права	38
1.3. Принципи аграрного інноваційного законодавства України	56
1.4. Державне управління інноваціями в сільському господарстві України	72
Розділ 2. Правове забезпечення інноваційних перетворень у сфері сільськогосподарського землекористування	103
2.1. Методологічні аспекти правового забезпечення інноваційних перетворень у сфері сільськогосподарського землекористування	103
2.2. Інноваційний підхід до визначення об'єктів правової охорони земель сільськогосподарського призначення	119
2.3. Традиційне та інноваційне у правовому регулюванні охорони і використання сільськогосподарських угідь	132
2.4. Агрорландшафти як новий об'єкт у системі правової охорони земель сільськогосподарського призначення	147
2.5. Охорона полезахисних лісосмуг як важливий напрям охорони сільськогосподарських земель: правові аспекти	154
2.6. Правове забезпечення резервування земель для сільськогосподарських та інших цілей	168
2.7. Виникнення та посвідчення земельних прав: від державного акта до державного реєстру	178
Розділ 3. Правові засади інноваційної діяльності у процесі виробництва сільськогосподарської продукції	197
3.1. Організаційно-правові засади інноваційної діяльності у рослинництві	197
3.2. Правове регулювання державної фінансової підтримки інновацій у рослинництві	212
3.3. Правове регулювання інновацій у виробництві якісної і безпечної сільськогосподарської продукції	230
3.4. Правове забезпечення інновацій у сільськогосподарську кооперацію	254
Розділ 4. Інноваційні аспекти державного регулювання природокористування у галузі сільського господарства	264
4.1. Правові питання регулювання природокористування у сфері охорони і використання земель сільськогосподарського призначення: інноваційні підходи	264
4.2. Інновації у правовому регулюванні охорони довкілля в аграрній галузі України	301

4.3. Правові аспекти охорони довкілля в аграрній сфері зарубіжних країн: інноваційний досвід	325
Розділ 5. Правовий режим інтелектуальної власності у сфері аграрної інноваційної діяльності	337
5.1. Право інтелектуальної власності - матеріальна база інноваційної діяльності в агропромисловому комплексі	337
5.2. Правові проблеми впровадження селекційних досягнень у рослинництві та захист прав селекціонерів	359
5.3. Правові аспекти впровадження і використання селекційних досягнень у тваринництві і захисту авторських і майнових прав селекціонерів на нові породи тварин та птиці	387
Висновки	421
Література	434

ВСТУП

Донедавна вважалось, що основою розвитку економіки будь-якої господарської системи і пов'язаного з цим рівня добробуту населення є науково-технічний прогрес. Однією з необхідних умов виходу економіки з кризи є використання нових технологій, які ґрунтуються на сучасних наукових розробках, сучасних технологічних рішеннях. Проте віце-президент української аграрної науки В.П. Ситник слушно зауважує, що аналіз нинішнього технічного стану аграрної сфери економіки дає підстави для висновку, що технологічне відставання виробництва поглиблюється, запровадження прогресивних технологій, досягнень науково-технічного прогресу уповільнюється ¹ І це при тому, що аграрна наука України має потужний науковий потенціал. Свого часу, ще в радянський період, В.В. Юрчишин стверджував, що науково-технічний прогрес - це не просто удосконалення різних елементів виробництва, техніки, технологій, організації, управління, самі по собі вони не мають практичного значення, поки не знаходять застосування у виробництві. Вплив виробництва на темпи науково-технічного прогресу залежить від швидкості й обсягів впровадження його здобутків ²

В останні роки ХХ ст. увага дослідників-теоретиків аграрної сфери зосереджувалась на концепції науково-технологічного прогресу в сільському господарстві. Теоретичні розробки завершувались науковими результатами і науковими рекомендаціями у питаннях стратегії аграрного розвитку, становлення приватного сектора в сільському господарстві, соціально-економічних проблем аграрної і земельної реформ, розвитку форм господарювання та інтеграційних відносин і ресурсного потенціалу в агропромисловому комплексі, міжгалузевих економічних відносин, інвестиційної діяльності.

До функцій аграрної науки входило завершення наукових розробок, визначення їх придатності до впровадження у сільськогосподарське виробництво, розробка методичних рекомендацій щодо порядку та умов використання розробок у виробництві. На цьому функції науки вичерпувались. Відомий представник аграрної науки України О.В. Кристальний писав, що прийняті від науково-дослідних установ закінчені й перевірені у дослідних і експериментальних господарствах науково-технічні розробки, оформлені відповідними документами (паспорт на науково-технічне досягнення, рішення вченої ради, акти на виробничу перевірку тощо), після наукової експертизи передають Міністерству сільського господарства республіки. Останнє організовує виробничу перевірку, визначивши попередньо місце, обсяг та методику її проведення.³

Водночас, вчений звертає увагу на те, що одним з актуальних завдань прискорення науково-технічного прогресу є забезпечення необхідних організаційно-економічних умов для широкого впровадження наукових досягнень у практику, зближення всіх ланок системи "наука-виробництво"⁴. Незавершеність у питаннях впровадження наукових розробок у серійне виробництво триває й досі. Попри проведення аграрної і земельної реформ, суцільну приватизацію сільськогосподарського виробництва, виробники товарної сільськогосподарської продукції не проявляють належного інтересу до впровадження досягнень аграрної науки у практику, їхні зусилля спрямовані передусім на первісне накопичення капіталу на існуючих родючих землях та на наявному в господарствах науково-технічному потенціалі. Недостатньо уваги товаровиробників до наукових розробок пояснюється ними відсутністю фінансування, недосконалістю кредитування, податковим обтяженням, відсутністю інформаційного забезпечення, недосконалістю аграрного законодавства тощо.

Наведене свідчить, що сільськогосподарське виробництво і досі відірване від науки, яка не проявляє належної уваги до сільськогосподарської діяльності, і, крім того, немає і комплексного погляду на проблему інноваційного розвитку.

Треба визнати, що українська наука запізнилась із дослідженнями проблем інноваційного розвитку. Тим часом в умовах глобалізації суспільного розвитку проблеми інновацій та інноваційної діяльності виступають на перший план, інновації є досить привабливими і перспективними. Як відомо, пріоритет у запровадженні терміна "інновація" у науковий вжиток належить відомому австро-американському економісту та соціологу Й. Шумпетеру. Він звернув увагу на те, що не слід ототожнювати такі поняття, як "винахід" та "інновація", оскільки більшість винаходів ніколи не були доведені до стадії конкретного застосування. Й. Шумпетер визначив три послідовні стадії інноваційного процесу: винахід - нововведення - поширення. Особливо важливими є дві останні стадії. Адже саме тоді відбувається матеріалізація первинної ідеї у вигляді конкретних товарів, послуг або процесів та впровадження їх у сферу розподілу. За класифікацією дослідника, інновації можуть мати управлінський, організаційний і технічний характер⁵.

Виходячи з концепції Й. Шумпетера, інновації можуть мати управлінський та організаційний характер, тому науковці відділу проблем аграрного, земельного та екологічного права Інституту держави і права ім. М.В. Корецького НАН України проявили інтерес до правових проблем інноваційного розвитку в аграрній сфері України, оскільки управлінський та організаційний процеси значною мірою забезпечуються правом. Така ідея була підтримана вченою радою Інституту, яка включила до науково-дослідного плану наукових досліджень на 2007-2008 рр. тему "Правові засади інноваційного розвитку в сільському господарстві України". За результатами наукових досліджень підготовлено монографію, яка й пропонується вашій увазі.

¹ Ситник В.П. Науково-технічні аспекти аграрної політики // Сучасна аграрна політика України: Проблеми становлення / За ред. П.Т. Саблука та В.В. Юрчишина. - К., 1996. - С. 464.

² Науково-технічний прогрес у сільському господарстві: планування, управління, ефективність / За ред. В.В. Юрчишина. - К.: Урожай, 1985. - С. 11-12.

³ Кристальний О.В. Організаційні форми впровадження науково-технічних досягнень і передового досвіду // Науково-технічний прогрес у сільському господарстві. - С. 53.

⁴ Там само. - С. 51.

⁵ Бульбенюк С.С. Стратегії інноваційного суспільно-політичного розвитку на початку ХХІ століття // Інноваційний розвиток України: політико-правові аспекти / За ред. В.П. Горбатенка. - К.: ТОВ Видавництво "Юридична думка", 2006. - С. 5; Арсенко А. Инновационный процесс и инвестирование правоведений // Віче. - 1995. - № 7. - С. 78-79.

